

Jadra z Markovim levom

France Bevk

To poletje sem se mudil ob obali srednje Istre. Mikala me je vabljava tihota tega morja; užival sem čisto prirodo in sem bil srečen, da nisem videl ljudi, ki jih naplavlja Evropa vsako leto na našo obal in jim je žeja po prirodi tuja. Do tedaj Istre še nisem poznal, razen v tistem delu, ki se Istra še imenovati ne more. Mislil sem, da je drugačna, bornejša in otožnejša nego je v resnici, v tem srednjem delu pa sem videl planjave, ki so bile pravi vrt in pred njimi so turobne pesniške slike na mah izginile. Nad prirodo in ljudmi je visela le rahla tančica tople žalosti, podobna žalosti v ljubezni, ko se srce z užitkom koplje v lastni bridkosti.

Ta vtis mi še do danes ni pobledel.

Majhno, čedno mestece se jedva ziblje v svojem lenem življenju. V beneškem slogu zidane hiše, ostanki mestnega zidovja in stolpov, cerkve in palače, vse stoji podobno v rjave toge zavitim starcem, ki se smehljajo iz sive preteklosti. Le ob bregu je velik moderen hotel, ki vabi z razkošnim pročeljem in zlatim napisom. Takrat je bil prazen.

Družbe nisem imel razen gospodične, ki sva se bila že prvi večer našla; ta je prišla iskat miru in prirodo ko jaz. Bila je rjava, jedrovita ženska, svobodnega vedenja in brez pretiranih predsodkov; a njena duša je bila tako nežna, ženska, da se nisem mogel nagledati oči, skozi katere je sijala.

Nedaleč od mesta leži sredi morja otok, kamor smo se vsako jutro prepeljali z motornim čolnom. Na njegovi desni strani stoji v gostem grmovju visok okrogel stolp, v čigar razvalinah gnezdijo galebi. V bližini je gradič, ograjen z bodečo žico, ostali del otoka je prost. Vse en sam gaj borovcev, oljke, lavorja in oleandra; vmes raste jesen, kozja gibanica in nizko hrastovje. Celo divja smokva je vmes in drugega rastlinja še več, ki ga po imenu nisem poznal. Med grmovjem in drevjem so trate v položnih terasah, ki se dvigajo kot stopnice do nizkega vrha. Petje škržatov neusmiljeno tekmuje s solncem.

Na tem otočiču sem živel tiste dni kot prvi človek v raji. Spojil sem se s prirodo, kot

še nikoli poprej in pozabil sem na vse. Ko sem stopil zvečer v mesto, sem občutil bolestno nesoglasje med samotnim kosom prirode in med promenado, na kateri so šumele obleke in so se dišave mešale s soljo in oljem nasičenim morskim zrakom.

Posebno lepo je bilo na drugi strani otoka, kjer je pogled odprt na prosto morje. Le na levi strani je videti kos istrske obali. Tam se belijo ogromne skale, ki v gigantskih lomljenih skladih hite v vodo in se vrste ob obrežju kot zvrnjene stopnice. Bile so bele, izmite, pripravno ležišče, na katero je žgalo solnce... Na tisto stran je prišel redko kdo. Kadar je bilo morje nemirno, in je veter pihal, je bilo divno poslušati pesem prirode. Z mogočno silo so se zaganjali valovi v skale in šumeli v ritmičnem šumu, nad skalami pa je šumel gost gaj borovcev, prav kakor da poje veter skozi mogočne strune...

Ne vem, zakaj me je ta pesem morja in ta godba borovcev tako omamljala. Polna sta je bila duša in telo, oko se mi ni moglo nagledati, uho ne naslišati.

»Poslušajte, gospodična,« sem dejal, »ali ne kliče Jelico?«

V resnici, silnejše niso mogle biti strune, ki so klicale hčer bogatga Ceharja.

Slednji dan popoldan je prišel po stezi od gradiča majhen, čuden človek in se je ustavil med skalami. Bil je širok, v beli obleki, gladko obrit, ostrizen na krtačico, imel pa je bele lase. V obraz je bil zagorel, rjav, gube na licih so bile tanke, plemenite, male oči so mu dobrohotno mežikale izpod skoraj belih trepalnic. Stal je z eno roko v žepu in z angleško pipico v ustih in gledal nizzdol.

Opazil sem, da je gledal gospodično. Ne s pohoto; njegov obraz je izražal dokaj inteligence in milobe. Po potezah je bilo težko uganiti njegovo starost; zdelo se mi je, da skriva pod obleko lahko grbo, ki jo je pa s svojo široko, krepko raslo postavo znal uspešno zakrivati.

Vselej je stal samo nekaj minut, nato je izginil po stezi med skalami in med borovci.

»Kdo je ta človek?«

»Bržkone služi v gradiču. Bo že kak Nemeč.«

»Slovanski obraz ima; pa grbast je.«

»Ne očitajte mu napake,« me je zrla gospodična.

»Saj mu je ne očitam,« sem se branil.

»Ugotovil sem le dejstvo.«

In da sem ga v pogovoru vedel označiti, sem ga od tistega dne imenoval grbca, a ne iz slabega namena.

Ko je prihajal slednje dni, nas je pozdravil. Spregovorili smo ž njim, kar ga je vzradostilo, dasi ni govoril mnogo. Počasi je stopil po skalah v nižino in postal; slednjič je tudi sedel.

Govorili smo nekaj o vremenu, o morju, o gradiču in o markizu, ki stanuje v njem. Več ne. Nekoč se je gospodična opogumila:

»Vi niste Italijan.«

»Hrvat sem,« je dejal in se nasmehnil.

»Tudi vidva nista Italijana.«

Potrdila sva mu. Njegove oči so še vselej dalj časa počivale na gospodični ko na meni. Vselej pa se je že v nekaj minutah dvignil in z globokim poklonom odšel na drugo stran otoka, ki gleda proti mestu.

Bilo je nekega dne proti koncu julija, ko je nenadoma zapihal veter in je morje postajalo od hipa do hipa nemirnejše. Veliki zelenkasti valovi so se gubali nekje na obzorju, se valili do skal in se v belih penah in s stokom razbijali ob njih. Valovi so bili vedno večji, curki vode so sikali ob bregu navzgor in v ostrem loku padali nazaj... Ladjice, ki so bile takrat zunaj, so hitele v pristan ali vsaj v zatišje.

Grbec je sedel na skali nekaj minut čez navado. Nismo govorili nič. Zamamljeni od prirode smo molče gledali v valovje. Že je grbec vstal, misleč se posloviti, ko so se njegove ostre oči zazrle v daljavo.

Takih oči pri njem še nisem videl. Bile so stroge kot oči risa, vsa milina je hkratu izgubila iz njih. Čez obraz se mu je potegnila črta, ki je vse dni nisem opazil; morala je biti skrita pod gubicami nekje. Videl sem ga trepetati, v očeh, v nosnicah in ustnicah. Iztegnil je roko in pokazal:

»Glejte, glejte tam...«

Zrla sva. Nič posebnega ni bilo videti. Morje je gnalo višje valove, na njih vrhovih se je delala bela griva. Sredi teh valov je plesala mala ladjica z razpetim jadrom, ki je hitela mimo našega otoka v varen pristan in se približevala bolj in bolj.

Pogledala sva grbca. Ta je gledal neprestano, kakor da bere iz neznane prikazni, ki nama je nevidna, bogzna kaj; izraz njegovega obraza se je spremenil.

»Poglejta, ali ni na jadrju naslikan lev svetega Marka?«

Jadra so bila rjava, sredi glavnega jadra je bila rdeča slika, ki se iz te daljave še ni razločevala. Vsi smo gledali v bližajočo se ladjo. Dasi se je naglo približevala, so bili trenutki dolgi. Slednjič je prišla toliko blizu, da smo razločili jasno podobo leva, ki je imel eno taco položeno na knjigo, okrog glave pa mu je sijala svetniška glorijsola.

»Kaj je to?« je vprašala gospodična skoraj preplašena.

»Benečan je! Prokleti Benečan je!«

Grbec je počenil in gledal ko mačka; zdelo se mi je, da se pripravlja na skok. Kakor da je živo bitje, ki se mu približuje in ji bo planil za vrat ter ji pregrizel žile. Celo hrbet je že usločil...

Gledal sem ga v obraz... Ladja je dospela dovolj blizu, da je bilo mogoče opaziti posameznosti na nji. Tedaj so se naenkrat zasuknila jadra in se tepla v vetru, končno so se napela, ladja je obrnila v smer ob otoku in se znova oddaljevala.

Grbčev obraz se je tisti hip pričel polagoma spreminjati; risji pogled je ugasnil, poteza, ki je bila kot stara, nezaceljena rana planila izpod gubic, se je pomirila in utonila; dvignil se je, smeh neznane zadrege mu je igral na ustnicah.

»Saj ni bil on. Sem mislil... a ni bil on...«

Stal je pred nama, kakor da se opravičuje, skoraj usmiljenja je bil vreden njegov obraz. Midva sva ga zrla s sočutjem in začudenjem. Pod skorjo tega skrivnostnega, tihega človeka je spala drama. Kakšna je zveza med tem grbcem in med jadrom z Markovim levom?

Grbec je gledal v najine izprašujoče oči in kakor da dolguje odgovora, je dejal z grenkim nasmehom:

»Od tega je trideset let... Tam doli je bilo,« je pokazal proti jugovzhodu, kjer je bil viden jezik istrskega polotoka in je par neznatnih otočičev tonilo v razburkanih valovih.

Nato je sedel. Dolgo je gledal v valove, ki so pršili svoje pene prav do nas in le z bridkostjo se je odločil, da pove svojo zgodbo.

*

Marko mi je ime. Ko sem bil mlad, sem bil drugačen, kot sem danes. Trd kakor te skale, črn kakor borovci in ves porasel, ker se mi je tako zdelo lepo in moško. Bil sem

več v vodi nego na suhem, plaval sem ko riba in dvigal tovor ko bilko.

Služil sem na ladji starcu, ki je bil mojega imena, a ni več hodil na morje, ker je bil izgubil vid. Hči Marija mu je stregla; njegov sin Jurko pa je bil z menoj, mlajši od mene in šibkejši, a žilav in ljubek dečko. Naša ladja se je imenovala Motavun, ker je bil starec Marko iz Motavuna doma. Na sivih jadrnih je bil naslikan grad s tremi stolpi.

Ribarili smo povsod ob obali in daleč na morje; ker je bila ladja močna jadrnica s tremi jadri, smo prevažali tudi blago celó na dalmatinsko obal.

Na ladji je poveljeval Jurko, ker je bil gospodarjev sin, a jaz sem zapovedoval njemu, ker sem bil starejši in na morju izkušenejši. Po cele dneve in tudi tedne nas ni bilo doma. Mornar se naglo privadi takemu življenju, a meni je to le težko delo.

Imel sem namreč dekle, ki me je vse dni in noči trpinčila misel nanjo. Jedva smo pristali ob obali domačega kraja, že sem letel z naglimi koraki v hišo starega Marka, da mu poročam o vožnji. Ni mi bilo do starega Marka, njegovo hčer Marijo sem hotel videti. Ta mi je vselej na skrivaj stisnila roko in ob vsakem stisku sem čutil vtis zlatega prstana, ki sem ga ji bil prinesel iz Dubrovnika.

Ah, to je bilo sijajno dekle! Verjemite mi, da še danes po tridesetih letih pogosto mislim nanjo in ni malokdaj, ko ponoči čutim solzo na licu radi nje. Bila je takega telesa kot Vi, gospodična, le obraza ni bila tako gospodskega, a lepega, silno lepega. Morda bi vama ta obraz ne ugajal, jaz sem blaznel za njim in ne nagledal bi se ga nikoli, ne njenih vranje črnih las. Tudi ona me je ljubila, saj je stala po cele ure na bregu, ko je odrinila ladja in smo odšli na dolgo pot. Njeno vihrajočo belo ruto sem videl tako dolgo, dokler ji ni roka onemogla omahnila.

Oče je slutil za razmerje, a ni dejal ničesar, ker me je čislal; brat Jurko je vedel zanj, a se je napravil gluhega, le po strani se je smehljaj, ta smeh je izražal zadovoljstvo. Dekleta se nisem dotaknil, še s pogledom ne. Le svojo roko sem včasih položil na njeno ramo in sem jo gledal v oči, ki so se mi sramežljive izmikale. Moja najgorečnejša želja je bila, da zaslužim toliko, da si kupim svojo ladjico, ki bi ji dal ime »Marija«, na jadra pa bi naslikal njeno temno oko, ki me neprestano gleda...

Oprostite, če sem počival nekaj minut. Iz spomina me je nekaj stisnilo v grlu, da nisem mogel govoriti. Vse, kar sem do zdaj pripovedoval, je sladkost. Prihajam do točke, ki je grenka...

Neke jeseni smo bili tri tedne od doma. Nahajali smo se v južni Dalmaciji in ostali bi bili še par dni, da nisem preprosil Jurka, da odrinemo proti domu. Imel sem tiste dni neznano težko srce; nič me ni veselilo, še spati nisem mogel. S kakim srcem sem se vračal, ne morem povedati. Bil sem nase hud in jezen, a si nisem mogel pomagati.

Jedva smo vrgli sidro in voda se še ni docela umirila okrog ladje, ko sem že dirjal k starcu. V veži sem dobil Marijo in na starca sem že pozabil. Stala je pred menoj plaha in bleda, gledala je, kakor da se me je prestrašila.

Segla mi je v roko. Dasi ta hip nisem mislil na prstan, sem imel ob segljaju v roko občutek, da prstana nima več; ta občutek me ni varal. Pogledal sem na roko; rjavi, lepi prstki so ležali goli pred mojimi očmi.

»Kje imaš prstan?«

»Hranila sem ga,« mi je dejala.

»Čemu?«

»Da se pri delu ne obrabi.«

Legala je. Nikoli ga ni odložila, zdaj se je neiskrenost njenih besed tresla v njenih nosnicah.

Spoznal sem, da se je nekaj zgodilo ž njo. Kaj, tega nisem mogel vedeti. Objela me je neznan bolelost ranjene ljubezni in ljubosumja, a sem vse moško potlačil vase. Sklenil sem, da bom počakal in pametno opazoval, da pridem stvari do dna.

In prišel sem.

V pristanišču je ležala tiste dni beneška ladja z rjavimi jadri in levom svetega Marka v sredi; bila je približno taka, kot sta jo videla prej, le da je bil njen trup večji in nerodnejši, tudi jadra so bila starejša — ali, moj Bog, saj je od tistikrat že trideset let! Ta ladja je nakladala v pristanišču drva, zvezana v velike butare; z njimi so napolnili trup do vrha in tudi krov.

Ne vem kako, da sem že koj prvi večer gledal z boleznim srdom to ladjo. Hodil sem ob obali gori in doli; med mornarji je obrnil največjo pozornost name majhen, žilav črnolasec, čigar obraz je bil polzamorski in je neprestano žvižgal in plesal po krovu ko opica. Čudno se mi to danes zdi, kako sem mogel tega šimpanza v mislih zvezati z lepo

podobo moje ljubezni. In vendar se mi je zápičil v možgane, da ga nisem mogel odtrgati strani.

Zvedel sem, da mu je ime Attilio. Opazil sem tudi, da je naslednjega večera pol gosposko napravljen izginil neznano kam in ga ni bilo dolgo nazaj. Iskal sem ga po ulicah in po obrežju, po beznicah in kavarnah, nikjer ga ni bilo.

Nova misel mi je šla skozi možgane. Potrdil sem jo stokrat in bežal omotičen v hišo starca Marka. Marije ni bilo doma. Ne vem kako, da tisti hip nisem zbesnel. Nisem vedel, kaj govorim, nisem čutil klopi, na kateri sem sedel, pod seboj.

Čez kake pol ure je stopila Marija v vežo plaha, kakor da se zaveda greha. Nisem vprašal ne za navzočnost očeta in brata ne za spodobnost; skoraj zadrhl sem se nad njo:

»Kod si hodila ponoči?«

In ona je odgovorila mirno, milo, kakor da si je svesta svoje igre: »Pri teti Mari sem bila.«

In tedaj se je teta Mara oglasila iz mraka na pragu: »Tu sem. Pri meni je bila.«

Bil sem osramočen, a ne pred samim seboj. V svoji duši ženskam nisem verjel, v notranjosti sem pasel glas, ki mi je pravil vse tako natančno, da me ni bilo mogoče ogo-ljufati niti za najskritejšo misel. Z mržnjo in bridkostjo sem gledal Marijo. Tisti hip nisem mogel razumeti ženske, najsi so moje misli še tako burno delovale. Kako je mogla Marija zamenjati mene za opico, ki je skakala okrog nje in žlobudrala neumne besede? To mi je še danes nejasno, popolnoma nejasno; še bolj nejasno mi je bilo tisti-krat...

Že zopet sem prenehal. Glejte, tudi iz spomina me boli. Kako je bilo tisti večer v mojem srcu, nihče ne ve. Ali če bi se smel razjeziti, bi mi bilo laže. Tako pa sem se potišal in sem čakal samo trenutka.

Posedel sem še nekoliko, govorili smo nekaj besed ob ognju, ki je gorel na ognjišču in se namakali s črnino; jaz sem le redko odgovarjal.

»Ali je še ladja z levom svetega Marka v pristanišču?« je vprašal stari Marko in grebel s paličico v pepelu.

»Še je,« sem odgovoril jaz zamolklo in pogledal Marijo; ta je obrnila obraz v senco, da ga nisem videl.

»To noč odrinejo,« je dejal Jurko. »Prej sem govoril s kapitanom. Le enega so še čakali; veter je ugoden.«

Da bi bili videli, kako se je Marija ob teh besedah vzravnala. Še danes jo vidim pred seboj, kako stoji pred ognjiščem, prebledela, oči ji gore v brata, ustnice se ji tresejo, plamen ognja ji igra preko obličja.

»Nocoj?« je vprašala s pretrganim glasom. »Kako — to noč, ali ne šele čez tri dni?«

»Nocoj!« je dejal brat. »Vse je že pripravljeno.«

Kako sem jaz pasel poglede na nji. Satan-sko veselje mi je igralo okrog srca; videl sem njeno bolečino, a sem neizmerno užival ob nji. Nekaj je iz mene sililo v besedo, hotelo je v vrisk in jedva sem zadržal, da nisem od radosti vpil in plesal.

»Ali ti ni prav?« sem v smehu bruhnil v dekleta.

Ona je bila zmedena, ni vedela nič, kaj ima v rokah, noge so ji klecnile, celo obraz se ji je spremenil.

Tako je stala nekaj trenutkov pred ognjiščem, kakor da premišljuje ali se bori s slabostjo, da ne pade na tla. Slednjič je pobrala neko posodo, kakor da gre po opravilu in je dolgo ni bilo nazaj...

Prej sem mislil že oditi. Zdaj sem čakal, da se povrne Marija. Bil sem prepričan, da je ladja že odrinila od brega in se za dek-le radi kodrolasca nisem več bal. Le drug nemir se me je polastil. Od minute do minute se mi je bolj vrezal v možgane, trpel sem pek-lenske muke.

Slednjič se je Marija vrnila. Ta hip sem se je tako zelo razveselil, da sem napol pozabil vse, kar je bilo. Še sem jo ljubil. Ko sem se ozrl nanjo, sem videl, kako je upe-hana obstala ob vratih; lase je imela razpuščene, v obraz je bila silno bleda. Njene oči so zmedene iskale po naših obrazih. Slednjič se je oprla z obema rokama na podboj vrat, odprla usta in suho zaplakala.

»Odšli so!«

Stari gnev se je prebudil v meni.

»In kaj je, če so odšli?«

»Dejal je, da me vzame s seboj...«

Bilo mi je jasno; oče in brat sta samo gledala z vprašujočimi očmi, pred menoj pa so plavale najgrše slike v svoji grozni resnič-nosti.

Planil sem kvišku, stisnil pesti in zavpil eno samo besedo, eno samo vprašanje:

»Attilio?«

Pogledala me je in pokimala. Tisti hip so se ji šele iz bridkosti ulile prve solze, pričela je tuliti v krčevitem joku, da je čudno od-

mevalo po hiši. V meni sta se mešala škodolželjna radost in blazni srd.

»Zdaj boš vendarle moja!« sem vpil. »Vidiš... ubežal ti je. Zdaj boš vendarle moja!«

In ona je odgovorila: »Prepozno... Prepozno!«

Ta »prepozno« je bil tako bridek, tako jasen, tako živ, da sta ga razumela tudi njen oče in brat. Mene je priznanje za hip omamilo kot z udarcem po čelu. Ne vem kako, da tisti hip nisem planil po nji, jo vrgel na tla in jo v hipu zadavil.

Brat je planil kvišku in pričel mahati z rokami: »Vlačuga, vlačuga!«

Oče pa je v slepoti, ki ga je ob pojema-jočem ognju še bolj trpinčila, iztegal roke in kričal: »Kje je? Pripeljite jo k meni, da ji zasadam te roke v vrat. Pripeljite jo k meni!«

Tedaj je Jurko planil k nji, jo potegnil za roke, da je padla po tleh in zgrabil za njene črne lase, ki so se v dveh dolgih razpletelih kitah vile kot dve kači ob njenem telesu.

Marija se ni branila; le z rokami je zakrivala obraz, kakor da se neizmerno sramuje, in je plakala. V tem se mi je zasmilila. Mahoma me je popustil prejšnji srd nad njo, spomnil sem se nekoga drugega.

Prijel sem njenega brata za roko in ga odtrgal od nje. »Za njim, za njim!«

Brat je omamljen od bridkosti in jeze komaj počasi razumel, kaj pomeni moja beseda. Ko jo je razumel, je spreletelo njegov obraz, ponovil je: »Za njim!«

Stari Marko pa je iztezal roke: »Pripeljite jo k meni!«

Marija je razumela; skočila je s tal in se postavila v temen kot. Roke je imela na obrazu, gledala je kot prikazen.

»Za njim!« je ponovila.

»Za njim!« je vpil brat. »A ne zato, da ga tebi damo; da se maščujemo!«

In Marija je ponovila brez odloga za bratom: »Da se maščujemo!«

Končno je pristavila: »Jaz grem z vami!«

»Ti ostaneš tu!«

»Pojdi ven, Marija!« je vpil stari Marko. »Nečem te več v svoji hiši, če si se spečala z Benečanom. Pojdi ven!«

»Grem z vami!« je dejala.

»Pojdi ven!« je vpil starec.

Še sedaj vidim nas trojico, ki smo bežali v temi proti obali. Včasih sem se ozrl. Tiha, bosa senca Marije je letela za nami; nič je ni bodlo, če se je udarila do krvi ob kamenje, ni zaječala.

Naša ladja je mirna spala v pristanišču. Prebudili smo dečke, ki so spali pod palubo. V pol ure in še prej smo bili pripravljeni za odhod. Razpeli smo jadra, veter je bil ugoden, črnkasti trup je švignil iz pristanišča in izginil na odprtem morju.

»Kako vozijo beneške ladje?« me je vprašal brat, ki je sedel poleg dečka ob krmilu.

Jaz sem stal ob srednjem jamboru, gledal po morju in odgovoril: »Prvo vozijo za vetrom, da pridejo čimprej na odprto morje, slednjič obrnejo proti Benetkam.«

»Ali jih bomo dohiteli?«

»Pred jutrom,« sem dejal. »Njih ladja je natrpana drv, poleg tega je naša ladja lastavica proti njihovi skrinji.«

Čez nekaj časa me je vprašal Jurko: »Počem jih bomo spoznali?«

»Zeleno luč imajo na zadnjem delu krova in na srednjem jamboru rdečo. Sicer pa — noč ni tako temna. Spoznam jih, če bi jih moral otipati v temi...«

Noč je bila jasna, zvezde so sijale, v njenih obrisih so bile videti posamezne stvari, črn pas zemlje je ostajal za nami. Veter je pihal v jadra, da so se bila; tupatam sem dajal dečkom povelja, ki so z vso močjo napenjali vrvi...

Vozili smo naglo, da mi je igralo srce. Ozrl sem se po Mariji, ki je čepela pri zadnjem malem jamboru, sključena v dve gubi, in gledala nekam pred sé. Brat ji je dejal, naj gre pod krov; ni hotela iti. Čez nekaj časa, ko je bilo na ladji vse tiho in je bilo čuti le škripanje vrvi in plahutanje jader, se je približala k meni.

V temi nisem mogel razločiti njenega obraza. Stal sem ponosen in nisem hotel gledati vanjo.

»Marko!« mi je dejala.

»Da,« sem se oglasil.

»Kaj boste naredili, če dohitimo — ladjo?«

»Maščevali se bomo.«

»Ali ga boste ubili?«

»Ne vem; videla boš.«

»Ubiti bi ga ne smeli,« je dejala Marija počasi in previdno.

Mene je objel srd. »Še sedaj se boji zanj,« sem pomislil. Oglasil pa se je brat:

»Udari jo po ustih! Kaj ti hoče?«

»Kaj boste naredili?« je vprašala Marija znova.

»Kaj bomo naredili?« je dejal brat. »Zaleteli se bomo v ladjo in jo potopili z vsem, kar je na nji.«

»Tega ne boste storili. Kaj so vam naredili drugi?«

»To nam nič mari ni.«

»Tudi mi bomo v nevarnosti...«

»Tudi če poginemo!« je odgovoril brat in nenadoma vzrohnal. »Marko, udari jo po ustih! Kaj hoče? Če ne, pridem jaz tja...«

Nisem je udaril. Ne bil bi je mogel udariti. Le pogledal sem po nji in dejal polglasno: »Pojdi proč, Marija!«

Ubogala me je, odstopila za par korakov, nato je počenila.

Ni bilo dolgo, ko je spregovorila znova: »Marko, ti morda misliš, da sem ga v resnici tako zelo ljubila...«

»Proč!« sem dejal, ki nisem hotel slišati teh besed. Ljubše bi mi bilo, da bi dejala: »Ljubila sem ga in ga ljubim še vedno; ne umorite mi ga!«

»Ne vem, kaj me je premotilo!«

»Proč!«

»Drugače si ne vem razlagati, kakor da sem pozabila nate in nase. Danes ga poznam...«

»Proč!«

»Veruj mi, Marko, da ga kolnem v svojem srcu, da ga sovražim in ne marala bi ga več, če bi se metal za meno...«

»Proč!« sem ponavljal in nisem gledal nanjo.

»Le umorite ga nikar! Ne radi njega, ki je smrt zaslužil, radi vas, ker se ne bo dobro izteklo...«

»Proč!« sem zarjul, da je skoraj padla na tla; nato se je zaletela v najskrivnejši kot ladje in ni spregovorila več ur.

Veter ni ponehal, še jačji je bil; bali smo se, da nam potrga jadra; bežali smo ko puščica.

Po polnoči je bilo, ko smo zagledali pred seboj velik, razsvetljen parnik, ki je križal našo pot. Zmanjšali smo hitrost, oddali signale in šli nato s prejšnjo naglico naprej.

»Ali smo jih zgrešili?« je vprašal Jurko.

»Ni še čas,« sem dejal. »Po moji sodbi jih dohitimo v dveh urah.«

»Ko jih uzremo, je treba ugasniti vse luči,« je izgovoril Jurko svojo misel.

»Dobro,« sem mu potrdil.

Po dolgih minutah molka je Jurko znova spregovoril:

»Oblači se.«

»Tem bolje; bo večja tema...«

Nenadoma se mi je zazdelo, da plavamo mimo ogromne ladje, v naslednjem hipu se

mi je zazdel otok, ki štrli skale iz vode. »Kam voziš?« sem vpil nad Jurkom. »Ali ne vidiš, da je otok?« — »Kje?« je vpil ta. »Saj tu ni otokov!« — Res jih ni bilo, meni pa se je zdelo, da vidim čeri in še nikoli v življenju me ni objel tak strah za življenje kot tisto noč.

Šli smo naprej, naprej... Zdelo se mi je, da plavamo v ogromno črno praznino, kjer so minute cele noči dolge in ne moremo več iz tega brezkrajnega časa in iz te brezkrajne teme.

»Zdi se mi, da nekaj vidim,« je dejal Jurko.

Zlezel sem na krmilo tudi jaz in pogledal v daljavo; videl sem migotanje luči v neznan daljavi, ki se je polagoma izgubljala in zopet splavala na vrh.

»Oni so!« sem dejal. »Naglo smo jih dobili... V eni uri smo pri njih.«

Radost in groza sta mi hotela razgnati prsi.

Ugasnili smo luči. Kot črna zlogolka pošast smo rezali gladino in se bližali tujim lučim, ki so bolj in bolj vstajale iznad valov.

Zdaj se je Marija prebudila iz svoje misli, se dvignila in prišla z opotekajočimi koraki do naju, ki sva čepela ob krmilu in gledala z risjimi pogledi v daljavo.

»Ali so oni?« je vprašala.

»Oni,« je dejal njen brat in se dvignil. »Ti pa molči! Da ne zineš ves čas, sicer ti razkoljem glavo!«

Marija se je zdrznila pred bratom, utihnila in se znova oddaljila.

Ko je bila tuja ladja že tako blizu, da sem ob svitu njenih luči razložil drva, vrvi in jadra, sem pričel oklevati. Spomnil sem se na Marijine besede: »Kaj so nam drugi storili?«

»Ti,« sem dejal Jurku, »ali se zaletimo vanje?«

Jurko me je pogledal z dolgim pogledom: »Ali si postal otrok?«

»In če se razbijemo sami?«

»Naša ladja je močna. Če zadenemo z rilcem v sredino trupa, so izgubljeni. Mi se še rešimo na obrežje.«

»Tedaj bodo potonili vsi?«

»Vsi,« je dejal in ni nehal motriti ladjo, ki smo se ji približevali bolj in bolj, ko ona še slutila ni, kaj jo čaka.

»Tudi nedolžni?«

»Tudi.«

»Ali ni mogoče, da bi se maščevali samo nad enim... nad krivcem?«

»Nemogoče!« je dejal Jurko in pogledal v črno podobo mojega obraza. »Ti omahuješ, pa si hotel imeti mojo sestro za ženo? Jaz ne smem domov, dokler ne izvršim svoje. Ti pa stori, kar hočeš!«

Bilo me je sram.

»Ali mi dovoliš, da zapovedujem jaz?« sem vprašal.

»Bodi,« je dejal. »Toda, če ne boš delal prav...«

Ladji sta se približali. Če bi se ne bilo nebo pooblačilo, bi nas bilo že mogoče s prostim očesom zagledati. Na krovu sosednje ladje smo zagledali dva moža, ki sta stala ob jamboru... Šli smo naravnost proti njim. Obrnil sem krmilo v toliko, da nisem zadel ob zadnji del njih ladje, ampak smo zaplaval vstric mimo nje; ko smo bili v isti širini, me je objelo neznano veselje. Nisem se mogel premagati, vzel sem pištolo in ustrelil v sosednje jadro.

Oba moža na sosednjem krovu sta se zgenila, kakor da ju je krogla zadela v srce. Jaz sem se zakrohotal iz vsega grla, onadva pa sta hitela k ograji, gledala v temo in kričala.

Ladji sta se približali še bolj; mi smo zmanjšali hitrost, tudi oni so nehali voziti s prejšnjo naglico, dva črna trupa sta se zibala drug poleg drugega.

»Ali ste hudiči ali kaj?« je vpil glas z ladje, ki je imela Markovega leva na svojih jadrih. »Zakaj nimate luči?«

»Naše luči vas nič ne brigajo.«

»Kaj pa nam hočete?«

»Izmolite pokoro! V nekaj minutah se bomo pognali v vašo ladjo in ne bo vas več.«

Nastal je hipen molk.

»Kaj smo vam storili?«

»Pokličite mornarja, ki mu je ime Attilio, in vprašajte ga!«

Nastal je znova molk. Govoril sem jaz. Jurko je stal ob krmilu, Marija pa se je držala z obema rokama za glavni jambor; nad njo je šumelo jadro s tremi stolpi.

»Mi nič ne vemo,« se je odmel glas s tuje ladje. »Povejte, kaj naj storimo!«

»Izročite nam Attilia živega ali mrtvega,« sem dejal, »pa vas pustimo v miru.«

Ta misel se mi je zdela tako lepa, da sem od radosti jokal radi nje. Imeti tega človeka zvezanega pred seboj. Gledati ga v oči in ga živega rezati... Če premišlujem trideset let

nazaj, ne vem, kaj bi bil storil z njim. Tako pa mi ga Bog ni dal v roke.

Nekaj minut je bilo nato zopet vse tiho. Videl sem, da se je moštvo na ladji svetega Marka pomnožilo. Da bi imeli orožje, se nisem bal, ker so prihajali v naša pristanišča brez streliva. Pred črno zverjo, ki se je zibala pred njimi v temi, so se plašili.

Ko je stopil izpod krova Attilio, sem ga iz daljave spoznal. Imel je kuštraste lase, noge pa so se mu opotekale, kakor da so zaspane.

»Kaj hočete?« se je oglasil z jokavim glasom.

»Deklé si zapeljal,« sem vpil. »Naš si! Stopi v čoln, da te potegnemo na krov!«

Marija je pričela plakati.

Attilio je stal prepadel in brez besede. Videl sem ga, kakor da išče opore pri pomorščakih, ki so stali okrog njega. Bili pa so njih pogledi mrzli, kot bi tožili: »Kaj, mi bomo umirali radi tebe?«

»Pet minut in boste vsi skupaj izgubljeni!« sem vpil.

Moštvo na ladji svetega Marka je zagnalo velik krik, strnilo se je okrog Attilia, le s težavo se je ta odtrgal od njih in znova povzel besedo:

»In če pridem tja, kaj boste storili z menoj?«

»Boš že videl,« je bil naš odgovor.

Opico, ki je stala na sprednjem koncu ladje, je obvladala taka groza, da sem videl, kako trepeče in plaka. Zdaj nisem več občutil jeze do tega človeka ne srda, tudi usmiljenja ne; le gnus sem občutil. Pogledal sem Marijo, ki ni plakala več, le z odprtimi usti in očmi je gledala, kaj se bo zgodilo.

»Glej,« sem ji dejal, »kakšnega junaka si imela za ljubega.«

»Pojdi, pojdi!« so vpili pomorščaki na drugi ladji; Attilio pa se je otresal.

»Še eno minuto!« sem zavpil.

»Če obljubite, da se mi nič ne bo zgodilo,« je jokal strahopetec.

Jaz sem se zakrohotal.

Jurko pa je zavpil: »Obljubimo ti lahko...«

Dajal sem povelja, ki so bila v hipu izvršena. Zmanjšali smo hitrost, kolikor je bilo mogoče, da se je ladja svetega Marka oddaljila; nato smo se obrnili s prednjim koncem v temen bok sosede; ukazal sem in pognali smo se z vso silo proti nji...

V tistem hipu se je na sosednji ladji vnel boj za življenje in smrt. Pomorščaki, ki so se tresli za lastno življenje, so navalili na Attilia, da ga prisilijo oditi na našo ladjo. Iztrgal se jim je in bežal po krovu, slednjič se je obesil za vravno lestvico in v hipu visel na vrveh poleg rdeče luči.

Tedaj se je dogodilo. Naša ladja je drevela z vso silo proti »Svetemu Marku«. Jurko pa je planil na prednji konec ladje, kjer smo hranili puške, ki smo jih rabili ob ribjem lovu za streljanje delfinov. Videl sem ga, kako je pomeril na mornarja, visečega v vrveh.

Kot podlasica je planila k njemu Marija in mu iztrgala puško z rok: »Ne ga ubiti! Ne ga ubiti!«

Vnel se je med njima kratek boj, ki sem ga prekinil jaz. Polastil sem se v hipu Jurkove misli, priskočil, jima izvil puško, pomeril in ustrelil. Vse v enem hipu.

Attilio se je zgrabil za prsi, grozen, začuden krik se je izvil iz njega, padel je na drva... Tudi Marija je kriknila...

Nisem imel več časa ne misliti ne gledati. »Jurko k jadrom!« sem zavpil in planil h krmilu. Bil je še čas. Naša ladja se je zasuknila in hušknila zadnji hip kot črna pošast mimo ladje z Markovim levom in se oddaljila v črno noč...

Ko smo prižgali luči, smo opazili, da Marije ni nikjer. Preiskali smo ladjo do zadnjega kotička, nismo je našli. Izginila nam je bila v poslednji zmedi, potem, ko je počil strel...

Dva dni smo plavali po tistih vodah, da bi jo našli, o njenem truplu ni bilo sledu. Neke noči smo se tihi in žalostni izkrcali v domačem pristanišču. Jaz sem še pred jutrom izginil in se petindvajset let nisem prikazal več...

π

Ko je grbec Marko nehali pripovedovati, je bila ladja z Markovim levom že davno izginila, mi smo se umaknili na višjo skalo, sicer bi bili valovi pljuskali že čez nas. Borovci so mogočno šumeli.

»In Vi je še niste pozabili?« je vprašala gospodična.

»Ne vprašujte me o tem,« se je odpravljaj. »Tako je izginila, da se človeku zdi, da ni umrla, in še živi... Ne vprašajte me po nobeni stvari več! Vse ostalo je predolga

povest... Le danes, ko sem zagledal podobna jadra, me je zgenilo, kakor da je mrlič vstal iz grobov... Ne zamerite! Z Bogom!«

Odšel je. Med črnimi borovci, ki niso nehali peti, je izginila njegova grbasta postava. Naslednje dni se ni več ustavljal na skali, kakor da nama je dal polovico svoje duše in mu je za to žal.

Pismo

Jože Pogačnik

Bratom na Babilonskem

Ne prepoznam vas več, ljudje!
Odkar se ceste nam dele,
kot da ste davno rajni že.

Tak žalostna je vaša polt,
kot s senco vaš zavešen stan,
obraz vaš nem in temno-žolt,
pred durmi oreh vaš bolan.
Oči so vaše ujet tolmun,
iz vaših src ostró dehti —
kot vetra plač z Getzemani.
In v okna se vam blesk ni ujel,
rž na ozarah ne plodi,
na trate vam dež ne rosi.
Le kos je v trhlo drevje sel —
kot težek jad, črnó odet...

O vem, ljudje, zakaj tako!
Posodje suho vam je svet:
dotakneš se je — z mislijo —
in se ospe kot zreli cvet.

Meni je svet prebela obla hostija:
iz tisoč zrn, iz tisoč eno
in vse je z belo lučjo prepojeno,
v sredi zapisano božje ime
in Križ Gospodov mi čeznjo gré...

V žagradu sem kelih vzela
in sem ga povzdignil v nebo,
v svetlobi ves bel.
O, svet je eno
in vse je razsvetljeno
tako, da je svétlo
še mene obleklo:
od rok darujočih je pala
luč čez zemljó.